

Myšlenky otce kardinála Tomáše Špidlíka

(z knihy: Eucharistie, Lék nesmrtelnosti)

Úvod

Úryvek z Písma

Když nastala hodina, usedl ke stolu a apoštolové s ním. Řekl jim: „Velice jsem toužil jísti s vámi tohoto beránka, dříve než budu trpět. Neboť vám pravím, že ho již nebudu jíst, dokud vše nedojde naplnění v království Božím.“ Vzal kalich, vzdal díky a řekl: „Vezměte a podávejte mezi sebou. Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží.“ Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: „Toto jest mé tělo, které se za vás vydává. To čiňte na mou památku.“ A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: „Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.“

(Lk 22, 14 – 20)

Úvod

Eucharistie je svátostí osobní přítomnosti Krista ve všem, co existuje, celého života, všeho, co jsme a kde žijeme.

Eucharistie nás tělesně – tajemným způsobem – spojuje s Kristem. Je jeho živou přítomností i v bolestech dějin.

Tváří v tvář bolestem současnosti musíme objevit eucharistii jako přítomnost oběti Krista, jako zpřítomnění jeho smrti a vzkříšení. (str. 5-6)

1. kapitola: To konejte na mou památku

Úryvek z Písma

Ježíš jim řekl: „Amen, amen, pravím vám, nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život.

Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den.

Neboť mé tělo je pravý pokrm a má krev pravý nápoj.

Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm.

Jako mne poslal živý Otec a já mám život z Otce, tak i ten, kdo mne jí, bude mít život ze mne.

To je ten chléb, který sestoupil z nebe – ne jako jedli vaši otcové, a zemřeli. Kdo jí tento chléb, živ bude navěky.“ (Jan 6, 53 – 58)

Z knihy Tomáše Špidlíka

Kdo přijímá pokrm jako Boží dar, sjednocuje se s Dárcem, rodí se vztah mezi oním, kdo dává, a tím, kdo přijímá. Když se Bohu obětuje pokrm, člověk tím uznává, že jídlo je Božím darem, že pokrm náležející člověku pochází od Boha.

Uznáváme-li, že chléb pochází od Boha, říkáme tím: Bez Boha nemůžeme žít. Obdobně je to s vínem, které je ve Středomoří denním nápojem. Tím, že byla eucharistie ustanovena v průběhu hostiny, je také rituálním pokrmem. Bylo přirozené, že Ježíš vybral chléb a víno jako Boží dar pro život, a to přesto, že se mu zde jedná o život věčný. Jiné národy mohly žít, protože se živily chlebem a vínem. Ježíš k tomu přidává něco nového: V chlebu a vínu, které přinášejí věčný život, je On sám. (s. 7 - 8)

„Já jsem chléb života. Kdo přichází ke mně, nebude nikdy hladovět, a kdo věří ve mne, nebude nikdy žíznit“ (Jan 6, 35).

2. kapitola: Posvěcení obětí Kristova těla

Úryvek z Písma

Jak mnozí strnuli úděsem nad tebou! Jeho vzezření bylo tak znetvořené, že nebyl podoben člověku, jeho vzhled takový, že nebyl podoben lidem. Avšak on pokropí mnohé pronárody krví, před ním si králové zakryjí ústa, protože spatří, co jim nebylo vyprávěno, porozumějí tomu, o čem neslyšeli.“ (Iz, 52, 14 – 15)

Byl v opovržení, kdekdo se ho zřekl, muž plný bolestí, zkoušený nemocemi, jako ten, před nímž si člověk a kryje tvář, tak opovržený, že jsme si ho nevážili. Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen.

Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost. Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme uzdraveni.

Všichni jsme bloudili jako ovce, každý z nás se dal svou cestou, jej však Hospodin postihl pro nepravost nás všech. Byl trápen a pokořil se, ústa neotevřel; jako beránek vedený na porážku, jako ovce před stříhali zůstal němý, ústa neotevřel. Byl zadržen a vzat na soud. Kdopak pomyslí na jeho pokolení? Vždyť byl vyťat ze země živých, raněn pro nevěrnost mého lidu. Byl mu dán hrob se svévolníky, s boháčem smrt našel, ačkoli se nedopustil násilí a v jeho ústech nebylo lsti.

Ale Hospodinovou vůlí bylo zkrušit ho nemocí, aby položil svůj život v oběť za vinu. Spatří potomstvo, bude dlouho živ a zdárně vykoná vůli Hospodinovu. Zbaven svého trápení spatří světlo, nasytí se tím, co zakusil.

„Můj spravedlivý služebník získá spravedlnost mnohým; jejich nepravosti on na sebe vezme. Proto mu dám podíl mezi mnohými a s četnými bude dělit kořist za to, že vydal sám sebe na smrt a byl připočten mezi nevěrníky.“ On nesl hřích mnohých, Bůh jej postihl místo nevěrných.
(Iz 53, 3 -12)

Z knihy Tomáše Špidlíka:

Eucharistie je vzpomínkou celých dějin spásy, shrnutých do jejich středu – oživujícího kříže, kříže velikonočního. Již od počátku dějin lidstva stála v srdci každého náboženství touha obětovat Bohu. Když se člověk kdekoliv a v každé době obrací k Bohu, zakouší potřebu dát mu a obětovat to, co je nejcennější. V potřebě obětovat zůstává vždy stejný základ – neuhasitelná žízeň, kterou člověk před Bohem zakouší. Touha po Bohu je ale v témže okamžiku vnímána jako vědomí vlastního hříchu a vzdálení se, jako pochopení toho, co nás od něho odděluje. Svou obětí člověk hledá odpuštění i záchranu, protože jejím prostřednictvím je usmířena jeho vina a může se spojit s Bohem.

Všechny tyto oběti však nemohou odstranit hřích a obnovit plné spojení s Bohem. Pouze Bůh může zachránit. Jen Bůh může naplnit to, co všechny oběti toliko nedokonale hledají a naznačují – naději. Přinést dokonalou univerzální oběť může pouze Bůh. Dává svého jediného Syna, aby zachránil svět. Do tohoto světa vstoupil Syn Boží tím, že se stal Synem člověka. Sám se obětoval za život světa: *„Vždyť Bůh pro Kristovy zásluhy smířil svět se sebou, lidem už nepřičítá jejich poklesky a nás pověřil kázáním o tomto usmíření“*
(2 Kor 5, 19). – str. 16 - 18

3. kapitola: Svátost jednoty

Úryvek z Písma

„Zůstaňte ve mně, a já ve vás. Jako ratolest nemůže nést ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmenech, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně. Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti. Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese hojné ovoce; neboť beze mne nemůžete činit nic. Kdo nezůstane ve mně, bude vyvržen ven jako ratolest a uschne; pak ji seberou, hodí do ohně a spálí. Zůstanete-li ve mně a zůstanou-li má slova ve vás, prostě, oč chcete, a stane se vám. Tím bude oslaven můj Otec, když ponese hojné ovoce a budete mými učedníky. Jako si Otec zamiloval mne, tak jsem si já zamiloval vás. Zůstaňte v mé lásce. Zachováte-li má přikázání, zůstanete v mé lásce, jako já zachovávám přikázání svého Otce a zůstávám v jeho lásce. To jsem vám pověděl, aby moje radost byla ve vás a vaše radost aby byla plná.“ (Jan 15, 4 – 11)

Z knihy Tomáše Špidlíka

Když člověk jí chléb, přivlastňuje si tento život, který není jeho, ale který se stává jeho jídlem a zažíváním. Přijímáním se člověk dokonce s tímto novým životem ztotožňuje. Při poslední večeři se tento materiální proces stává symbolem překvapivé skutečnosti, skutečnosti mnohem jemnější. Jídlo se stává svátostným znamením, kterým se zpřítomňuje to, na co znamení odkazuje. Víra nás učí, že v eucharistii se obětuje sám Ježíš jako náš pokrm a v důsledku toho se jeho božský život stává naším životem. Když přijímáme eucharistii, vstupujeme do důvěrného společenství s tím, kdo se obětuje místo nás.

Kdo přijímá Kristovu krev, stává se v duchovním slova smyslu tím, kdo má „stejnou krev“. Proto jsme jeho sourozenci. Bůh je náš Otec, Matka Boží je naší pravou matkou. Svaté společenství tvoří posvátnou jednotu. (str. 34 – 35)

Eucharistie je hlavní svátostí církve. „Protože je to jeden chléb, tvoříme jedno tělo, i když je nás mnoho, neboť máme všichni účast na jednom chlebě“ (1 Kor 10, 17). Eucharistie je pramenem jednoty církve. Jednota s Kristem nemůže být žita jinak než jako jednota všech věřících. Okamžik společenství je tedy vhodný pro modlitbu za druhé, za ty, kteří jsou nám svěřeni, a také na ty, na které se zapomíná.

(Str. 39)

4. kapitola: Pošli svého Ducha svatého

Úryvek z Písma

Až přijde Přímluvce, kterého vám pošlu od Otce, Duch pravdy, jenž od Otce vychází, ten o mně vydá svědectví. (Jan 15, 26)

Nyní však odcházím k tomu, který mě poslal, a nikdo z vás se mě neptá: Kam jdeš? Ale že jsem k vám tak mluvil, zármutek naplnil vaše srdce. Říkám vám však pravdu: Prospěje vám, abych odešel. Když neodejdu, Přímluvce k vám nepřijde. Odejdu-li, pošlu ho k vám. On přijde a ukáže světu, v čem je hřích, spravedlnost a soud: Hřích v tom, že ve mne nevěří; spravedlnost v tom, že odcházím k Otci a již mne nespátříte; soud v tom, že vládce tohoto světa je již odsouzen. Ještě mnoho jiného bych vám měl povědět, ale nyní byste to nesnesli. Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy, neboť nebude mluvit sám ze sebe, ale bude mluvit, co uslyší. A oznámí vám, co má přijít. On mě oslaví, neboť vám bude zvěstovat, co přijme ode mne. Všecko, co má Otec, jest mé. Proto jsem řekl, že vám bude zvěstovat, co přijme ode mne. (Jan 16, 5 – 15)

Z knihy Tomáše Špidlíka

Řecké *epiklesi* znamená v nejširším významu naléhavou prosbu. Teologové užívají termín epikléze pro modlitbu, která úpěnlivě prosí nad chlebem a vínem o „zásah“ Ducha svatého, přetvářející je v tělo a krev Kristovu, a která zároveň naléhavě prosí za přijímající.

V epiklézi církev volá, aby Duch svatý sestoupil nejen na eucharistické „dary“, ale také „na nás“, to je na ty, kdo jedí eucharistický chléb a pijí proměněné víno. Věřící jsou Duchem proměňováni v tělo a krev Kristovu. Kdo jí proměněný chléb a víno, stává se tělem Pána. Cílem eucharistie je proměna chleba a vína v Krista. Proměněný chléb a proměněné víno se stane pro každého, kdo jej bude jíst a pít, pokrmem života, a v nich se mu církev zjeví jako Tělo Kristovo. Proto teologická tradice nazývá Ducha svatého „duší církve“. Mít duši znamená mít pouze jedno tělo. (str. 44 – 46)

5. kapitola: Duchovním zrakem

Úryvek z Písma

Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. V něm byl život a život byl světlo lidí. To světlo ve tmě svítí a tma je nepohltila.

Od Boha byl poslán člověk, jménem Jan. Ten přišel proto, aby vydal svědectví o tom světle, aby všichni uvěřili skrze něho. Jan sám nebyl tím světlem, ale přišel, aby o tom světle vydal svědectví. Bylo tu pravé světlo, které osvěcuje každého člověka; to přicházelo do světa. Na světě byl, svět skrze něj povstal, ale svět ho nepoznal. Přišel do svého vlastního, ale jeho vlastní ho nepřijali. Těm pak, kteří ho přijali a věří v jeho jméno, dal moc stát se Božími dětmi. Ti se nenarodili, jen jako se rodí lidé, jako děti pozemských otců, nýbrž narodili se z Boha. A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jakou má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy. (Jan 1, 1 -14)

Z knihy Tomáše Špidlíka

Mešní liturgie je složena ze dvou podstatných částí: z liturgie slova a z eucharistické liturgie. Zvyk číst Písmo má kořeny v židovství. Četba musí být jako setba nebo jako duchovní výživa. V plnosti časů se Slovo Boží stalo tělem a přišlo přebývat mezi námi (Jan 1, 14).

Tyto posvátné dějiny se tajemně opakují v naší liturgii – po čtení přichází v eucharistii osobně Kristus. Písmo a eucharistie jsou tedy úzce spojené, protože Bible je jedním ze způsobů „vtělení“ Božího slova.

V první části mše se vtěluje pod způsoby lidského slova, v druhé části mše pod způsoby chleba a vína. V obou částech se jedná o příchod mezi nás – a to tajemným způsobem, plným bohatého obsahu.

Smysl Písma je duchovní. Lidská inteligence sama nemůže dojít k pochopení Písma. Smysl textu nelze poznat výhradně studiem, ale mnohem více jej odhalíme v modlitbě. Svätý Izák Syrský říká: *„Nepřibližuj se k mystickým slovům Písma bez modlitby, bez požádání o pomoc Boží. Řekni: Pane, dej mi poznat a procítit sílu, která v nich je. Považuj modlitbu za klíč, jímž se otvírá pravda Písma.“*

Po liturgii Slova následuje ve mši tajemství eucharistie, tajemství reálné přítomnosti Kristovy osoby. Dvě tajemství se vzájemně doplňují. Při četbě vnímáme slova Spasitele a v eucharistii je to on sám, kdo nám dává milost je pochopit. Jak říká Evdokimov: „když čteme Písmo, nečteme texty, ale živý Kristus k nám hovoří. Přijímáme slova jako eucharistický chléb a víno a slovo se nám nabízí s hloubkou Krista.

(str. 52 -57)

6. kapitola: Proměněný kosmos – Eucharistie, síla, která zbožšťuje

Úryvek z Písma

Ježíš jim řekl: „Amen, amen, pravím vám, nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život.

Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den. Neboť mé tělo je pravý pokrm a má krev pravý nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. Jako mne poslal živý Otec a já mám život z Otce, tak i ten, kdo mne jí, bude mít život ze mne. To je ten chléb, který sestoupil z nebe – ne jako jedli vaši otcové, a zemřeli. Kdo jí tento chléb, živ bude navěky.“ (Jan 6, 53-58)

Eucharistie je silou, která dává vzkříšení, „lékem nesmrtelnosti“, protože celý náš život a život světa nechává prosáknout Boží energií. (Ignác z Antiochie). Kristus svou smrtí a vzkříšením nechal vstoupit veškerenstvo do slávy. V eucharistii je nám nabídnuta nová možnost, která se všemu stvořenému otevírá, cesta proměny, protože i my se můžeme sjednotit s dílem vzkříšení.

Symbolická dimenze eucharistie

Když mluvíme o symbolu, myslíme na věc, která je obrazem, na metaforu skutečnosti. Proto je obtížné hovořit o eucharistii jako o symbolu. Mohli bychom zvětšit riziko, že budeme považovat eucharistický chléb a víno pouze za „symboly“. Proto latinská církev hovoří o *transsubstanciaci*. Tento pojem vyjadřuje skutečnost reálné přítomnosti Pána pod způsoby chleba a vína. Filosofický pojem *substantia* (podstata) vyjadřuje, že podstatou chleba je chléb a podstatou vína je víno. Jestliže vírou přijímáme, že se ve mši stávají Ježíšovým tělem a krví, filosoficky musíme říci, že změnilo svoji podstatu, že došlo k přepodstatnění („transsubstanciaci“), přestože způsoby chleba a vína zůstávají.

Ve spojení s Kristem

Jedno z nejsilnějších pout, které sjednocuje lidi, je společná práce, jež je výrazem lásky. Boží Syn sestoupil z nebe, říkají církevní Otcové, aby člověk mohl vystoupit do nebe. Podle starobylé definice modlitba a duchovní život jsou vystoupením duše k nebi. Výstup znamená námahu a práci. Kdo zdolává nějakou horu, přibližuje se ke světlu, ale slunce mu zůstává vzdálené stejně jako tomu, kdo zůstal v údolí. Nezachráníme se úsilím, ale pouze vírou. A víra je dar, není naší zásluhou. Nejsme to my, kdo vystupujeme k nebi, ale je to Bůh, který sestupuje, aby nás zachránil. V eucharistii Kristus osobně sestupuje k nám, aby nás vybídl a pomohl nám ke společnému výstupu, tzn. Spolu s ním, s naší silou a naší prací.

Autor ze 4. století, Pseudo Makarius vysvětluje: Lidské snahy jsou jako práce rolníka. Víme, že nestačí orat a zasévat. Sklizeň závisí na slunci, vláze, teplotě. Jsou roky, v nichž je žeň chudá, přestože se rolník mnoho namáhal. A přece zůstává platné „normální“ pravidlo: Čím více se na poli pracuje, tím bohatší bude úroda. Když uplatníme tento příklad na naše téma, můžeme říci: Kristus, který se nám dává v eucharistii, je naším sluncem, pracujeme v jeho světle. Je naším pokrmem, konáme to či ono v jeho síle. Jeho láska se musí setkat s aktivní láskou ze strany člověka.

7. kapitola: Účinky eucharistie

Úryvek z Písma

„Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: „Vezměte, jezte, toto jest mé tělo.“

Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: „Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.“ (Mt 26, 26-28)

Existují tři účinky eucharistie: sjednocení, proměna, očištění.

Sjednocením míníme uskutečnění svátostné jednoty mezi Kristem a námi a mezi námi navzájem s Kristem. „Ve svátosti jsi zcela námi, tvoje tělo se sjednocuje s naším, zatímco tvůj Duch se spojuje s naší duší; a my pocítíme požehnání této oživující jednoty...“
(Jan Kronštadský)

Cílem sjednocení je království nebeské, proměna, posvěcení.

Přijímání nás osvobozuje od všedních hříchů a chrání nás před těžkými.

„Eucharistie působí, že láska je vroucnější. Láska žhne, pomáhá očistit rez hříchu.“
(Sv. Bonaventura)

Pokušení, náklonnosti ke zlému, zlé myšlenky nejsou samy o sobě hříšné, pokud s nimi svobodně nesouhlasíme. Narušují ale harmonickou dispozici duše. Nemůžeme být od nich zcela osvobozeni, ale milost Boží může umenšit jejich útoky. Proti žádostivosti těla musíme bojovat po celý náš život. Nejlepší výzbrojí je láska Boží. A eucharistie nás touto láskou živí a posiluje. Láska Kristovy, kterou se živíme při přijímání eucharistie, je svou povahou stálá a vroucí.

Eucharistie je duchovním pokrmem, ale i tělo z něj má užitek:

1. Naše tělo se stává svatostánkem, připodobňuje se Matce Boží v tajemství vtělení.
2. Eucharistie přináší uspokojení rozličným tělesným hnutím.
3. Liturgické texty nazývají eucharistii také ochranou před nebezpečími pro tělo.
4. Kristova slova nás ujišťují, že vzkříšení a nesmrtelnost jsou určeny těm, kdo jí jeho tělo.
(srov. Jan 6, 38)

8. kapitola: Eucharistická praxe

Úryvek z Písma

„V něm zapuštěte kořeny, na něm postavte základy, pevně se držte víry, jak jste v ní byli vyučeni, znovu a znovu vzdávejte díky.“ (Kol 2, 7)

Díkůvzdání po svatém přijímání

Věčný život se získává především v modlitbě, která vystupuje k Otci skrze našeho Pána Ježíše Krista. To, že se s ním sjednocujeme při svatém přijímání, nás vede k přesvědčení, že musíme „využít“ k modlitbě především v okamžicích po svatém přijímání.

R. Garrigou Lagrange tvrdí, že mnohé plody eucharistie unikají, když zanedbáme díkůvzdání, jehož cílem je setrvat a zdokonalit jednotu dosaženou při svatém přijímání. Člověk ztrácí milost právě proto, že po přijímání se nechá rušit vnějšími potěšenými.

„Není třeba slov, ani mnoha myšlenek. Na lásku se odpovídá láskou a takovou zbožností, jaké je kdo schopen.“ (M. Viller)

Závěr

Slova Jana Pavla II.

„Před našima očima stojí příklady svatých, kteří nacházeli v eucharistii pokrm pro svou cestu k dokonalosti. Kolikrát prolévali slzy pohnutí při zakoušení tak velkého tajemství a prožívali nevýslovné hodiny „svatební“ radosti před oltářní Svátostí. Ať nám především pomáhá Svatá Panna, jež ztělesnila celým svým životem logiku eucharistie. Církev hledíc na Marii jako na svůj vzor je povolána, aby ji napodobovala také v jejím vztahu k tomuto nejsvětějšímu Tajemství. Ať církev stále více v eucharistii nachází elán pro své poslání a stále více poznává v eucharistii pramen a vyvrcholení celého svého života.“

*Vypracovala: Bc. Lucie Cmarová
Olomouc 2013*